

Wstęp. <i>Pedagogika jako nauka</i> (napisali <i>Bogdan Suchodolski, Wiktor Szerba, Stefan Wotoszyn</i>)	5
I. <i>Rozważania ogólne</i>	7
1. Pojęcie i nazwa pedagogiki	7
2. Przedmiot badań pedagogiki	8
3. Podstawowe pojęcia pedagogiczne	10
4. Zadania pedagogiki	13
5. Działy pedagogiki	17
6. Pojęcie metody badawczej. Wymagania, jakim powinny odpowiadać metody badań naukowych w pedagogice	19
7. Ważniejsze rodzaje metod badawczych w naukach pedagogicznych i zasady ich stosowania	23
Metoda obserwacji	23
Metody eksperymentalne	24
Metody statystyczne	26
Inne metody	27
Wskazówki bibliograficzne	30
II. <i>Charakter pedagogiki socjalistycznej</i>	32
A. <i>Krytyka niektórych koncepcji wychowania</i> (napisał <i>Bogdan Suchodolski</i>)	32
1. Celowość i świadomość w pracy wychowawczej	32
2. Krytyka natywistycznej teorii samoczynnego rozwoju	33
3. Krytyka teorii środowiskowych	36
4. Krytyka teorii dwóch czynników, czyli teorii konwergencji	39
5. Prawdy i błędy tak zwanego nowego wychowania	41
6. Krytyka socjologicznej teorii wychowania	46
7. Krytyka pedagogiki kultury	50
Wskazówki bibliograficzne	51
B. <i>Kierownicza rola wychowania w procesie kształtowania osobowości</i> (napisał <i>Wiktor Szerba</i>)	52
1. Wzrost zasięgu działalności wychowawczej	52
2. Wstępne określenie przedmiotu wychowania	55
3. Fizyczna strona człowieka jako przedmiot wychowania	56
4. Psychiczna strona człowieka jako przedmiot wychowania	56
5. Stosunek nauki marksistowskiej do teorii intelektualizmu pedagogicznego i do aktywizmu pedagogicznego	58
6. Kolektyw jako przedmiot wychowania	60
7. Ogólne wnioski	61
Wskazówki bibliograficzne	62
C. <i>Cele wychowania</i> (napisał <i>Bogdan Suchodolski</i>)	62
1. O możliwości naukowego określenia celów	62
2. Cele wychowania wyprowadzone z perspektyw przyszłości	64

3. Cele wychowania a rozwój człowieka	70
4. Ogólne cele wychowania i zadania pracy wychowawczej w poszczególnych dziedzinach	73
5. Osobowość budowniczego socjalizmu (napisał Wiktor Szerba)	75
Wskazówki bibliograficzne	78

Część pierwsza

ZADANIA, TREŚĆ I PROCES WYCHOWANIA

Napisałi: Wincenty Okoń, Bogdan Suchodolski, Wiktor Szerba, Irena Wojnar

Wstęp (napisał Bogdan Suchodolski)	81
--	----

I. Wychowanie umysłowe (napisał Wincenty Okoń)	84
--	----

1. Zadania wychowania umysłowego	84
--	----

Zadania kształcenia ogólnego	84
--	----

Zadania kształcenia politechnicznego	92
--	----

Wskazówki bibliograficzne	94
-------------------------------------	----

2. Treść wychowania umysłowego	94
--	----

Ogólne podstawy wiedzy o przyrodzie, społeczeństwie i kulturze	96
--	----

Ogólne przygotowanie do działalności praktycznej	102
--	-----

Ogólny rozwój dzieci i młodzieży	106
--	-----

Wykształcenie ogólne a wykształcenie zawodowe	109
---	-----

Szczegółowe wychowania umysłowego	111
---	-----

Wskazówki bibliograficzne	115
-------------------------------------	-----

3. Proces nauczania	115
-------------------------------	-----

Stosunek nauczania do uczenia się	115
---	-----

Epistemologiczne podstawy nauczania	120
---	-----

Uświadamianie uczniom celów i zadań nauczania	127
---	-----

Zaznajamianie uczniów z nowym materiałem	128
--	-----

Zaznajamianie uczniów z ogólnymi cechami przedmiotów	131
--	-----

Utrwalanie przyswojonego materiału	137
--	-----

Kształtowanie umiejętności i nawyków	140
--	-----

Wiązanie teorii z praktyką	144
--------------------------------------	-----

Kontrola i ocena wyników nauczania	148
--	-----

Wskazówki bibliograficzne	150
-------------------------------------	-----

II. Wychowanie moralne i społeczne	152
--	-----

1. Zadania wychowania moralnego i społecznego (napisał Wiktor Szerba)	152
---	-----

Przygotowanie młodzieży do pracy	153
--	-----

Wychowanie patriotyczne	155
-----------------------------------	-----

Wychowanie kolektywne	157
---------------------------------	-----

Kształtowanie u uczniów świadomej dyscypliny i nawyków kulturalnego zachowania się	157
--	-----

2. Treść wychowania moralnego i społecznego (napisał Bogdan Suchodolski)	160
--	-----

Łączność wychowania moralnego i społecznego	160
---	-----

Ogólne cnoty człowieka jako treść wychowania moralnego i społecznego	164
--	-----

Postawa konkretna	166
-----------------------------	-----

Wiedza społeczna	168
----------------------------	-----

Poznajanie rzeczywistości społecznej i działanie w niej	171
---	-----

Kultura uczuć społecznych	178
Odpowiedzialność społeczna	180
Młodzież a konflikty współczesności	184
Wskazówki bibliograficzne	187
3. Proces wychowania moralnego i społecznego (napisał <i>Bogdan Suchodolski</i>)	187
Dwoisty charakter przeżyć moralnych i społecznych	187
Od postępowania pod przymusem do postępowania samodzielnego i odpowiedzialnego	190
Czynniki rządzące procesem wychowania moralnego i społecznego	196
Wychowanie przygotowujące i wychowanie uczestniczące	201
Zasięg postawy moralnej i społecznej	203
Wskazówki bibliograficzne	207
III. Wychowanie estetyczne (napisała <i>Irena Wojnar</i>)	208
1. Zadania wychowania estetycznego	208
Wychowanie estetyczne a spostrzeganie (percepcja) rzeczywistości	210
Wychowanie estetyczne a rozszerzanie zakresu doświadczenia	211
Wychowanie estetyczne a wzbogacanie i pogłębianie wiedzy o świecie	212
Wychowanie estetyczne a kształtowanie postawy twórczej	212
2. Treść wychowania estetycznego	214
Z teorii piękna	214
Z teorii przeżyć estetycznych	217
Znaczenie przeżyć estetycznych dla człowieka i ich miejsce wśród innych przeżyć	220
Przeżycia estetyczne twórców i odbiorców	223
3. Proces wychowania estetycznego	227
Aktywność artystyczna i możliwości jej kształcenia	227
Umiejętność przejmowania wartości artystycznych i jej kształcenie	238
Trudności wychowania estetycznego i jego związek z całością wychowania	244
4. O praktycznej realizacji wychowania estetycznego	245
Wskazówki bibliograficzne	247
IV. Wychowanie fizyczne (napisał <i>Wiktor Szczerba</i>)	248
1. Zadania wychowania fizycznego	248
2. Treść wychowania fizycznego	249
3. Proces wychowania fizycznego	250
4. O praktycznej realizacji wychowania fizycznego	252
Wskazówki bibliograficzne	257

Część druga

ZASADY, METODY I ORGANIZACJA DZIAŁALNOŚCI WYCHOWAWCZEJ

Napisałi: *Wincenty Okoń, Bogdan Suchodolski, Wiktor Szczerba*

Wstęp (napisał <i>Bogdan Suchodolski</i>)	261
I. Podstawowe dyrektywy działalności wychowawczej	262
1. O zasadach wychowania (napisał <i>Bogdan Suchodolski</i>)	262
2. O metodach i systemie wychowania (napisał <i>Wiktor Szczerba</i>)	265

II. Zasady, metody i organizacja wychowania umysłowego	268
A. Zasady nauczania (napisał Wincenty Okoń)	268
1. Zasada aktywnego i świadomego udziału uczniów w procesie nauczania	270
2. Zasada poglądowości	273
3. Zasada systematyczności	278
4. Zasada trwałości wiedzy uczniów	279
5. Zasada przystępności w nauczaniu	281
Wskazówki bibliograficzne	283
B. Metody nauczania (napisał Wincenty Okoń)	284
1. Metody oglądowe	286
Pokaz	286
2. Metody słowne	289
Pogadanka i dyskusja	289
Opis, opowiadanie, wykład	293
Posługiwanie się książką	294
3. Metody praktyczne	296
Metoda laboratoryjna	296
Metoda zajęć praktycznych	298
4. Utrwalanie zdobytej wiedzy	301
Powtarzanie	301
Uczenie się na pamięć	302
Prace samodzielne ucznia	304
5. Sprawdzanie i ocena wyników nauczania	304
System kontroli postępów	304
Sposoby sprawdzania wiadomości i umiejętności	304
Ocena wiadomości i umiejętności uczniów	306
Egzaminy	306
6. Wybór metod nauczania	307
Wskazówki bibliograficzne	308
C. Organizacyjne formy nauczania (napisał Wincenty Okoń)	309
1. Pojęcie systemu klasowo-lekcyjnego	309
2. Lekcje	311
Budowa lekcji	311
Typy lekcji	312
Przygotowanie lekcji	315
Przeprowadzenie lekcji	317
3. Wycieczki	318
4. Zajęcia domowe uczniów	319
Rodzaje prac domowych	320
Zadawanie pracy domowej	323
Organizacja pracy domowej	323
Kontrola pracy domowej	325
Wskazówki bibliograficzne	326
III. Zasady, metody i organizacja wychowania moralnego (napisał Wiktor Szczerba)	327
A. Zasady wychowania moralnego	327
1. Zasada społeczno-politycznego ukierunkowania procesu wychowania moralnego	327

2. Zasada systematyczności oddziaływań wychowawczych	328
3. Zasada oddziaływania na świadomość	329
4. Zasada stosowania przymusu	330
5. Zasada tworzenia i utrwalania nawyków	331
6. Zasada wychowania w zespole (kolektywie)	331
7. Zasada indywidualizacji i szacunku dla osobowości ucznia	332
8. Zasada autorytetu wychowawcy	333
B. Metody wychowania moralnego	334
1. Metody wyjaśniania i przekonywania	334
2. Metody przykładu	335
3. Metody wychowania moralnego oparte na pracy szkolnej ucznia	337
Lekcja	337
Praca fizyczna	338
Praca społecznie użyteczna	339
4. Organizacja uroczystości szkolnych	340
5. Zachęty i kary	341
Wskazówki bibliograficzne	344
C. Organizacja kolektywu jako metoda wychowania moralnego (napisał Wiktor Szerba)	344
1. Istota kolektywu	344
2. Zasady i metody organizacji kolektywu	346
3. Wspólne zadania i prace pierwszy warunek zwartości i aktywności kolektywu	347
4. Radość dnia jutrzejszego	349
5. Oparcie się na aktywie i rozwijanie inicjatywy członków kolektywu	350
6. Opinia społeczna w zespole i poszanowanie jego pełnomocnych władz i osób reprezentujących te władze	350
7. Stwarzanie tradycji w kolektywie i kształtowanie właściwego stylu pracy	351
Wskazówki bibliograficzne	352

Część trzecia

SWOISTE CECHY PRACY NIEKTÓRYCH INSTYTUCJI WYCHOWAWCZYCH

Napisali: *Wincenty Okoń, Bogdan Suchodolski, Wiktor Szerba,*
Lidia Wołoszynowa, Stefan Wołoszyn, Ryszard Wroczyński

Wstęp (napisał Bogdan Suchodolski)	355
I. Rodzina jako instytucja wychowawcza (napisała Lidia Wołoszynowa)	356
1. Problem jednolitości celów i środków wychowania w rodzinie i szkole	356
Nauczyciel wychowawcą dzieci i doradcą rodziców	356
Konieczność współpracy szkoły i rodziny	359
2. Rodzina jako instytucja społeczna i wychowawcza	361
Analiza historyczno-prawna	361
Analiza socjologiczna	370
Analiza psychologiczna	373
Analiza pedagogiczna	380
3. Główne problemy i zasady wychowania dziecka w rodzinie	383
Podstawy autorytetu rodzicielskiego	383

Poznanwanie i rozumienie dzieci i młodzieży w pracy nauczyciela i wychowawcy	387
Dostosowanie sposobu kierowania dzieckiem do jego wieku	392
Zagadnienie płci w wychowaniu rodzinnym i szkolnym	394
Rozważne stosowanie zakazów i nakazów, zachęty, nagród i kar	396
Rozkład dnia i jego znaczenie wychowawcze	397
Wychowanie przez pracę	397
Wyrabianie w dziecku prawdomówności i uczciwości	399
4. Współpraca szkoły z rodziną	401
Wskazówki bibliograficzne	407
 II. Wychowanie przedszkolne (napisał Wiktor Szczerba)	411
1. Program wychowania przedszkolnego	411
2. Charakter zajęć i metoda pracy w przedszkolu	415
Wskazówki bibliograficzne	417
 III. Organizacja działalności wychowawczej w szkole (napisał Wiktor Szczerba)	418
1. Program wychowania	418
Praca wychowawcza w klasach I—IV	419
Praca wychowawcza w klasach V—VII (VIII)	420
Praca wychowawcza w klasach VIII—XI (XI—XII)	420
2. Społeczna i produkcyjna aktywizacja wychowanków	421
Samorząd uczniowski	422
3. Współpraca rodziców ze szkołą w realizowaniu programu wychowania	424
4. Niepowodzenia działalności wychowawczej w szkole (napisał Wincenty Okoń)	426
Czynniki, od których zależą powodzenia szkolne	427
Niepowodzenia w zakresie uczenia się	428
Badania nad przyczynami niepowodzeń szkolnych	431
O trudnościach i niepowodzeniach w zakresie wychowania moralnego (napisał Wiktor Szczerba)	434
Wskazówki bibliograficzne	437
 IV. Zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne (napisał Stefan Wołoszyn)	438
1. Uwagi wstępne	438
2. Idea tzw. pedagogiki wolnego czasu a zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne z dziećmi i młodzieżą	438
3. Wychowanie pozaszkolne w różnych krajach	442
4. Zagadnienie pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej w Polsce	448
5. Cele, zadania i znaczenie pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej	452
6. Specyficzne cechy pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej	453
7. Podstawowe formy i rodzaje pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej	455
8. Podstawowe zasady organizacji i metodyki zajęć pozalekcyjnych	456
Wskazówki bibliograficzne	459
 V. Wychowanie pozaszkolne młodzieży dorastającej i dorosłych (napisał Ryszard Wroczyński)	460
1. Czynniki warunkujące rozwój systemu pracy oświatowo-kulturalnej	460
2. Pojęcie oświaty dorosłych, jej możliwości i zadania	463
3. Klasyfikacja form pracy oświatowej	470

4. Kształcenie systematyczne	474
5. Czytelnictwo i samokształcenie	482
6. Upowszechnianie wiedzy	486
7. Prace kulturalno-artystyczne	491
8. Rola szkoły i nauczyciela w pracy oświatowej	494
Wskazówki bibliograficzne	500
VI. Rola nauczyciela w procesie nauczania i wychowania (napisał Stefan Wołoszyn)	
1. Kierownicza rola nauczyciela w wychowaniu dorastających pokoleń	501
2. Czy tak zwany talent pedagogiczny jest cechą wrodzoną	503
3. Podstawowe cechy dobrego nauczyciela i wychowawcy	506
4. Wychowawca klasowy jako kierownik zespołu uczniowskiego i nauczycielskiego klasy	510
5. Indywidualne i zespołowe formy podwyższania kwalifikacji nauczycielskich	511
6. Przodujący nauczyciel współtwórcą teorii pedagogicznej i postępu nauk pedagogicznych	513
Wskazówki bibliograficzne	514